

NORGES HØYESTERETT

Den 6. mars 2014 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Matningsdal, Noer og Bergsjø i

HR-2014-00467-U, (sak nr. 2014/212), straffesak, anke over beslutning:

I.

A AS

(advokat Dag Steinfeld)

mot

B

(advokat Kim Gerdts)

II.

A AS

(advokat Dag Steinfeld)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder anker over beslutning om å utsette behandlingen av et sivilt krav til straffesaken er pådømt, jf. straffeprosessloven § 431, og over beslutning om ikke å oppnevne bistandsadvokat etter straffeprosessloven § 107 a tredje ledd.
- (2) B og C ble 2. oktober 2012 satt under tiltale ved Oslo tingrett for overtredelse av straffeloven § 275 første og andre ledd, jf. § 276, og helsepersonelloven §§ 21 og 21 a, jf. § 67. Grunnlaget for tiltalen er at de som ansatte i A AS (heretter også A) skal ha hentet ut og gitt informasjon om nærmere 2 000 av foretakets pasienter til to konkurrerende helseforetak i forbindelse med en klage over tildeling av kontrakt til A om utføring av ortopediske operasjoner for det offentlige. Samme dag ble det utstedt forelegg mot D AS (heretter også D) og E AS for overtredelse av straffeloven § 317 første ledd, jf. § 48 a, med grunnlag i at de skal ha benyttet opplysningene fra B og C i sin klage. E AS vedtok forelegget, men D nektet å vedta forelegget. Saken mot D ble derfor sendt tingretten for pådømmelse sammen med tiltalen mot B og C, jf. straffeprosessloven § 268.
- (3) For tingretten ble advokat Dag Steinfeld i medhold av straffeprosessloven § 107 a tredje ledd oppnevnt som bistandsadvokat for A. Foretaket krevde erstatning fra B og D oppad begrenset til to millioner kroner.

- (4) Ved Oslo tingretts dom 7. august 2013 ble B og C dømt for overtredelse av helsepersonelloven §§ 21 og 21 a, jf. § 67, men frifunnet for overtredelse av straffeloven § 275 første og andre ledd, jf. § 276. De ble dømt til henholdsvis 90 dager ubetinget og 30 dager betinget fengsel. D ble dømt for overtredelse av straffeloven § 317 første ledd til en bot på 650 000 kroner. A ble tilkjent 603 662 kroner i erstatning fra B, og 30 000 kroner i erstatning fra D.
- (5) B og D har anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet i den utstrekning de har blitt dømt, mens påtalemyndigheten har anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for så vidt gjelder frifinnelsen av B og C. B har dessuten begjært ny behandling av det sivile kravet. Under henvisning til straffeprosessloven § 434 sjette ledd har også A begjært ny behandling av det sivile kravet, idet det anføres at B skulle ha vært pålagt å betale erstatning med 1 970 000 kroner. Ved Borgarting lagmannsretts beslutning 13. desember 2013 ble ankene henvist til ankeforhandling.
- (6) Forberedende dommer i lagmannsretten traff 22. januar 2014 beslutning i medhold av straffeprosessloven § 431 om å utsette behandlingen av det sivile kravet til etter at straffesaken er pådømt. Han avslo samme dag en begjæring fra advokat Steinfeld på vegne av A om å bli oppnevnt som foretakets bistandsadvokat for lagmannsretten etter straffeprosessloven § 107 a tredje ledd.
- (7) A AS har anket begge avgjørelsene til Høyesterett.
- (8) Det anføres at begge avgjørelsene er angripelige etter straffeprosessloven § 377.
- (9) På grunn av den tematiske sammenhengen mellom straffekravet og erstatningskravet anføres det at det ikke er grunn til å utsette behandlingen av erstatningskravet etter straffeprosessloven § 431.
- (10) Tingrettens oppnevning av bistandsadvokat anføres å omfatte ankebehandlingen i lagmannsretten, enten direkte etter straffeprosessloven § 107 a tredje ledd, eller i alle fall etter § 107 e for så vidt gjelder det sivile kravet. Subsidiært anføres det at særlige forhold tilsier at det oppnevnes bistandsadvokat for A i lagmannsretten, jf. § 107 a tredje ledd.
- (11) Det er nedlagt slik påstand:
- "1. **Borgarting lagmannsretts beslutning av 22.01.2014, om å utsette behandlingen av de sivile kravene fra fornærmede, oppheves.**
2. **Prinsipalt:**
Oslo tingretts oppnevning av 06.02.2013 av advokat Dag Steinfeld som bistandsadvokat for A AS gjelder også ved ankebehandlingen i Borgarting lagmannsrett.
- Subsidiært:**
Advokat Dag Steinfeld oppnevnes som bistandsadvokat for A AS ved ankebehandlingen i Borgarting lagmannsrett."
- (12) B har imøtegått anken over utsettelsen av å behandle det sivile kravet, og sluttet seg til lagmannsrettens vurderinger. Han har påstått anken avvist eller forkastet.
- (13) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker:

- (14) Lagmannsrettens beslutninger er ikke truffet etter anke. Begrensningene i straffeprosessloven § 388 for ankeutvalgets kompetanse kommer dermed ikke til anvendelse.
- (15) Etter § 377 første ledd er det imidlertid som utgangspunkt ikke adgang til å anke over kjennelse eller beslutning som "etter sin art ... er uangripelig". Om innholdet av denne begrensningen uttales det i Rt. 2012 side 719 avsnitt 17 at "[p]aragraf 377 tar særlig sikte på avgjørelser som er så skjønnsmessige eller situasjonsbestemte at en adgang til overprøving ville være uhensiktsmessig". Etter ankeutvalgets vurdering er dette tilfellet for avgjørelsen etter straffeprosessloven § 431 om å utsette behandlingen av det sivile kravet til etter at straffesaken er pådømt. Hvorvidt utsettelse skal skje, beror på et skjønn over hensiktsmessig avvikling av saken, som det er lite naturlig at overordnet domstol overprøver.
- (16) Under henvisning til Rt. 1997 side 1193 uttales det i Rt. 2012 side 719 avsnitt 16 at slike avgjørelser bare kan ankes på det grunnlag at "de hviler på en uriktig lovtolkning og også på grunnlag av i hvert fall grovere saksbehandlingsfeil". Ankeutvalget kan ikke se at lagmannsretten har truffet sin avgjørelse på grunnlag av feil lovtolkning. Noen saksbehandlingsfeil foreligger heller ikke.
- (17) Anken over beslutningen om å utsette behandlingen av det sivile rettskravet til straffesaken er pådømt, må etter dette forkastes.
- (18) Lagmannsrettens nektelse av å oppnevne bistandsadvokat etter straffeprosessloven § 107 a omfattes derimot ikke av den siterte begrensningen i straffeprosessloven § 377, jf. eksempelvis Rt. 2011 side 1732 avsnitt 8.
- (19) *Ankeutvalgets flertall*, dommerne Matningsdal og Bergsjø, har kommet til at anken over denne beslutningen bør tas til følge.
- (20) Oppnevningen av bistandsadvokat for tingretten ble foretatt med hjemmel i straffeprosessloven § 107 a tredje ledd som blant annet åpner adgang til å oppnevne bistandsadvokat når "andre særlige forhold tilsier at det er behov for" det. I Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 113 uttales det at "[b]estemmelsen er ment som en snever unntaksregel, selv om utformingen av den er gjort nokså generell. Formålet er særlig å kunne fange opp tilfeller der det vil være særlig behov for advokat på grunn av særegne omstendigheter i saken". Da det ikke er spørsmål om oppnevning av bistandsadvokat for tingretten, skal utvalget ikke ta stilling til om det på bakgrunn av disse uttalelsene var riktig å oppnevne bistandsadvokat for tingretten. Derimot må det prøves på ny om det også skal oppnevnes bistandsadvokat for lagmannsretten, jf. Rt. 2011 side 1732 avsnitt 10-11 om det tilsvarende spørsmålet i forhold til § 107 a andre ledd andre punktum.
- (21) Før flertallet går nærmere inn på § 107 a tredje ledd, bemerkes det at § 107 e, som også er påberopt av A, ikke gir hjemmel for å oppnevne bistandsadvokat i denne saken. Dette skyldes at § 107 e er begrenset til "fortsatt behandling av sivile krav etter tvistelovens regler, jf. § 434 syvende ledd, og særskilt anke over sivile krav etter tvistelovens regler, jf. § 435". I denne saken skal derimot det sivile kravet behandles som ledd i straffesaken, men ved to atskilte ankeforhandlinger.
- (22) Vilkåret i § 107 a tredje ledd om at oppnevning av bistandsadvokat krever at det må foreligge "særlige forhold" skal, som allerede nevnt, praktiseres som en "snever unntaksregel". Ved vurderingen av om kompetansen til oppnevning skal brukes i denne saken, bør det legges

vekt på at dersom det sivile kravet alternativt hadde kommet til ny behandling på grunnlag av en sivil anke fra B, ville A, som følge av oppnevningen for tingretten, under henvisning til § 107 e hatt krav på at bistandsadvokaten ivaretok foretakets interesser under ankesaken. Bestemmelsen er ikke begrenset til tilfeller hvor fornærmede eller etterlatte etter § 107 a første og andre ledd første punktum har *krav* på bistandsadvokat. I NOU 2006: 10, hvor bestemmelsen ble foreslått, var den i lovutkastet plassert som § 107 a fjerde ledd – altså like etter samtlige hjemler for å oppnevne bistandsadvokat. Spesialmotivene inneholder dessuten ikke noen indikasjon om at det skulle sondres mellom de ulike hjemlene for oppnevning, jf. NOU 2006: 10 side 235 og Ot.prp. nr. 11 (2007–2008) side 114.

- (23) Ved den konkrete vurderingen må det videre legges vekt på at etter rettshjelploven § 22 tredje ledd omfatter en bevilling til fri sakførsel også "sakens behandling i høyere rettsinstanser dersom selvstendig anke bare er innbrakt av motparten, og den part som har fri sakførsel helt eller delvis har fått medhold i foregående instans".
- (24) I denne saken har altså tingretten funnet det riktig å oppnevne bistandsadvokat ved sin behandling av saken. Hensynet til sammenheng i rettssystemet kan da være et argument for oppnevning også ved lagmannsrettens behandling. Selv om det ikke kan være automatikk i at det oppnevnes bistandsadvokat også for lagmannsretten i slike situasjoner, har flertallet kommet til at oppnevning bør skje i dette tilfellet.
- (25) *Ankeutvalgets mindretall*, dommer Noer, har kommet til et annet resultat enn flertallet, og mener lagmannsrettens beslutning om å nekte å oppnevne bistandsadvokat for A AS er riktig.
- (26) Etter mindretallets syn kan det reises spørsmål ved om loven i det hele tatt åpner for at det kan oppnevnes bistandsadvokat for et *selskap*. På bakgrunn av formålet med reglene, og at bestemmelsene om bistandsadvokat primært gjelder ved alvorlige integritetskrenkninger, er det mye som taler for at bistandsadvokatorordningen er forbeholdt fysiske personer. Dette synes forutsatt i forarbeidene ved diskusjonen av hvilke fornærmede som omfattes, selv om problemstillingen ikke er berørt direkte, jf. NOU 2006:10 kapittel 8.7.1 og Ot.prp. nr. 11 (2007–2008) kapittel 7. Spørsmålet er imidlertid ikke kommentert av partene og det er på bakgrunn av mindretallets standpunkt til realiteten heller ikke nødvendig å gå nærmere inn på det.
- (27) Som flertallet nevner, er adgangen til å oppnevne bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd en snever unntaksbestemmelse. Bestemmelsen er i følge forarbeidene "ment som en sikkerhetsventil og bør praktiseres strengt", jf. Ot.prp. nr. 11 (2007–2008) kapittel 7.2.4. Personlig fornærmede kan altså bli utsatt for alvorlig kriminalitet, også av økonomisk karakter, uten at de av den grunn vil få oppnevnt bistandsadvokat.
- (28) Forbrytelsen A AS skal ha blitt utsatt for, var at en av deres ansatte skal ha lekket taushetsbelagte opplysninger til et konkurrerende foretak. Selv om dette er alvorlig for selskapet, er det etter mindretallets syn et straffbart forhold som i utgangspunktet ligger godt utenfor det bistandsadvokatorordningen er ment for.
- (29) Flertallet viser til straffeprosessloven § 107 e til støtte for sitt syn. Bestemmelsen lyder slik:

"Oppnevning som bistandsadvokat omfatter også fortsatt behandling av sivile krav etter tvistelovens regler, jf. § 434 syvende ledd, og særskilt anke over sivile krav etter tvistelovens regler, jf. § 435."

- (30) Slik mindretallets leser bestemmelsen, er formålet med den å presisere at en fornærmet som ville hatt *rett* til bistandsadvokat i ankeinstansen ved behandling av straffesaken, skal ha samme rett selv om bare det sivile kravet bringes videre.
- (31) Ved oppnevning av bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd skal det imidlertid avgjøres *for hver instans* om fornærmede skal få oppnevnt bistandsadvokat. Fornærmede har altså ikke automatisk rett til bistandsadvokat for ankeinstansen. Det samme må da gjelde for det sivile kravet. En annen tolkning ville bety at fornærmede ville kunne få krav på bistandsadvokat i ankeinstansen når anken over straffedommen nektes fremmet, men ikke der straffesaken fremmes. Dette kan ikke være riktig. I et slikt tilfelle er det ikke foretatt *oppnevning* av bistandsadvokat slik § 107 e forutsetter, og fornærmede kan da ikke ha krav på bistandsadvokat bare fordi straffesaken ikke skal behandles i ankeinstansen.
- (32) For øvrig ble den hjemmelen som her er grunnlaget for oppnevning av bistandsadvokat – § 107 a tredje ledd – føyd til av departementet under lovarbeidet, jf. Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) kapittel 7.2.4. Paragraf § 107 e ble da skilt ut som egen bestemmelse. Forholdet mellom § 107 a tredje ledd og § 107 e synes ikke kommentert i proposisjonen.
- (33) Etter mindretallets syn er altså ikke bestemmelsen i § 107 e noe argument for at det burde vært oppnevnt bistandsadvokat her.
- (34) Slik lagmannsretten har lagt til grunn, mener mindretallet at de grunner som ankende part anfører for at det skal oppnevnes bistandsadvokat – blant annet at bistandsadvokat ble oppnevnt i tingretten, at det er en fullstendig anke og at det er besluttet utsatt behandling av de sivile kravene etter § 431 – ikke tilstrekkelige til å oppfylle vilkårene for oppnevning av bistandsadvokat etter § 107 a tredje ledd.
- (35) Kjennelse avsies i tråd med flertallets syn, og anken over lagmannsrettens avslag på å oppnevne advokat Steinfeld som bistandsadvokat ved lagmannsrettens behandling av det sivile kravet tas etter dette til følge.

S L U T N I N G :

1. Anken over lagmannsrettens beslutning om å utsette behandlingen av det sivile kravet til straffesaken er pådømt forkastes.
2. Advokat Dag Steinfeld oppnevnes som bistandsadvokat for A AS under lagmannsrettens behandling av det sivile kravet.

Ragnhild Noer
(sign.)

Magnus Matningsdal
(sign.)

Per Erik Bergsjø
(sign.)

Riktig utskrift: